

Grav och kokgrop från Köpingsvik

Rapport från arkeologisk för- och slutundersökning
2008

Tings Ene 1:14, Köping sn, Borgholms kn, Öland

Kenneth Alexandersson

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2009:12

Grav och kokgrop från Köpingsvik

Rapport från arkeologisk för- och slutundersökning 2008

Tings Ene 1:14, Köping sn, Borgholms kn, Öland

Författare Kenneth Alexandersson
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Omslagsbild Fotot visar underökningsområdets nordvästra del.

Abstract

Keywords: Bronze Age, Roman Iron Age, inhumation grave, Köpingsvik, pitted ware culture

During two days in 2008 an archaeological excavation took part in Tings Ene 1:14, Köpingsvik. Köpingsvik is well known for its late iron age/early medieval marketplace and Pitted Ware settlement. Previous to this survey, a large numbers of archaeological excavation have been conducted in the area over the past 50 years.

A broadening of road 973 to Ramsättra caused the current excavation. During the excavation an inhumation grave dated to the Roman

Iron Age was found. The grave was shallow and badly damaged. Only bones from the extremities and hip were preserved. In the grave filling there was secondary finds of one flint and a handful of decorated small potsherds dated to the pitted ware culture. The archaeological excavation also uncovered a cooking pit beneath a cultural layer. The cooking pit was dated to around 980 - 810 BC, which means that the cultural layer isn't older than the late Bronze Age.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Inledning.....	8
Fornlämningsbild och topografi.....	9
Undersökningarnas syfte.....	11
Undersökningsresultat.....	12
Slutsats.....	13
Referenser.....	17
Tekniska och administrativa uppgifter.....	19
Bilagor.....	21

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerad.

Sammanfattning

Under hösten 2008 genomfördes en arkeologisk för- och slutundersökning inom fastigheten Tings Ene 1:14. Undersökningen föranleddes av att väg 973 skulle breddas mellan servicehemmet Soldalen och väg 136. Vid undersökningar framkom bl a en grav och en kokgrop som

överlagra av ett kulturlager. En ¹⁴C-datering av graven visade att den härrörde från romersk järnålder. Kokgropens datering till yngre bronsålder visar att det överliggande kulturlagrets inte kan dras längre tillbaka i tiden än så.

Inledning

Under två dagar i slutet av augusti genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk för- och slutundersökning på fastigheten Tings Ene 1:14 Borgholms kommun, Öland. Undersökningarna orsakades av att Borgholms kommun önskade få bredda väg 973 i syfte att göra plats för en gångväg mellan servicehemmet Soldalen och väg 136. Den tänkta exploateringsytan ligger inom känd fornlämning (RAÄ 215)

varför Länsstyrelsen i Kalmar län beslutade att en arkeologisk förundersökning måste föregå exploateringen. Vid förundersökningen framkom en kraftigt störd grav, en kokgrop samt kulturlagerrester. Exploateringens art och de relativt fåtaliga, men intressanta, lämningarna gjorde att länsstyrelsen ansåg det motiverat att låta en särskild arkeologisk undersökning följa direkt på förundersökningen.

Fornlämningsbild och topografi

De förhistoriska lämningarna i och runt Köpingsvik har varit kända under lång tid. Från 1600-talet och framåt föreligger en rad beskrivningar av Köpingsvik och dess synliga lämningar. Vid en jämförelse mellan dagens synliga gravar och den fornlämningskarta som Carl Gustaf Gottfrid Hilffeling upprättade under slutet på 1700-talet kan man notera att det tidigare funnits ett stort antal gravar i området, vilka idag till stora delar är borta (Schulze 2004:15f).

Utöver de vikingatida och tidigmedeltida lämningarna är Köpingsvik också känt för sina groppkeramiska lämningar vilka beräknas uppta en bortemot 70 000 m² stor yta. Boplatsen blev känd 1926 då några groppkeramiska keramikskärvor uppdagades i samband med arbete på kyrkogården vid Köpings kyrka (Schulze 2004:17). De arkeologiska undersökningar som genomförts i området, från 1950-talet och framåt, har efterlämnat ett rikt stenåldersmaterial. Av stor arkeologisk betydelse är de mellan-neolitiska gravar som framkommit i och runt Köpings skola (Papmehl-Dufay 2006).

De kända groppkeramiska gravarna i området återfinns strax nordost om den nu undersökta ytan. Kulturlagret i Köpingsvik kan grovt delas upp i fyra stråk, vilka följer topografen. De olika stråken dateras till olika perioder. Det aktuella exploateringsområdet ligger ett om-

råde där det antagits att kulturlagret troligen skall dateras till sten- eller bronsålder (Schulze 2004:78).

På Fastigheten Klinta 6:1, vilken gränsar till exploateringsområdet i öster, har det vid ett flertal tillfällen genomförts arkeologiska undersökningar.

- Vid en fosfatkartering som genomfördes 1973 visade fem prover på höga till mycket höga fosfatvärden (Johnsson & Schulze 1990:karta 7).
- Vid en VA-ledningsschaktning 1978 noterades ett kulturlager, ca 10-15 m öster om den nu aktuella exploateringen (Johnsson & Schulze 1990:32).
- Vid en arkeologisk kontroll 1985, i samband med en teleledning, dokumenterades ett kulturlager med klappergrus (Johnsson & Schulze 1990:41).
- Vid en arkeologisk undersökning på fastigheten Klinta 1:6 år 2006 undersöktes delar av ett groppkeramiskt kulturlager samt gravar daterade till brons- och järnålder (Schulze 2007).

Den undersökta ytan ligger på en nivå av ca 8-10 möh. De underliggande sedimenten i området utgörs av sand med ett varierande inslag av grövre fraktioner. Att området tidigare varit ställt under vatten visar sig i ett flertal stråk med svallgruslager.

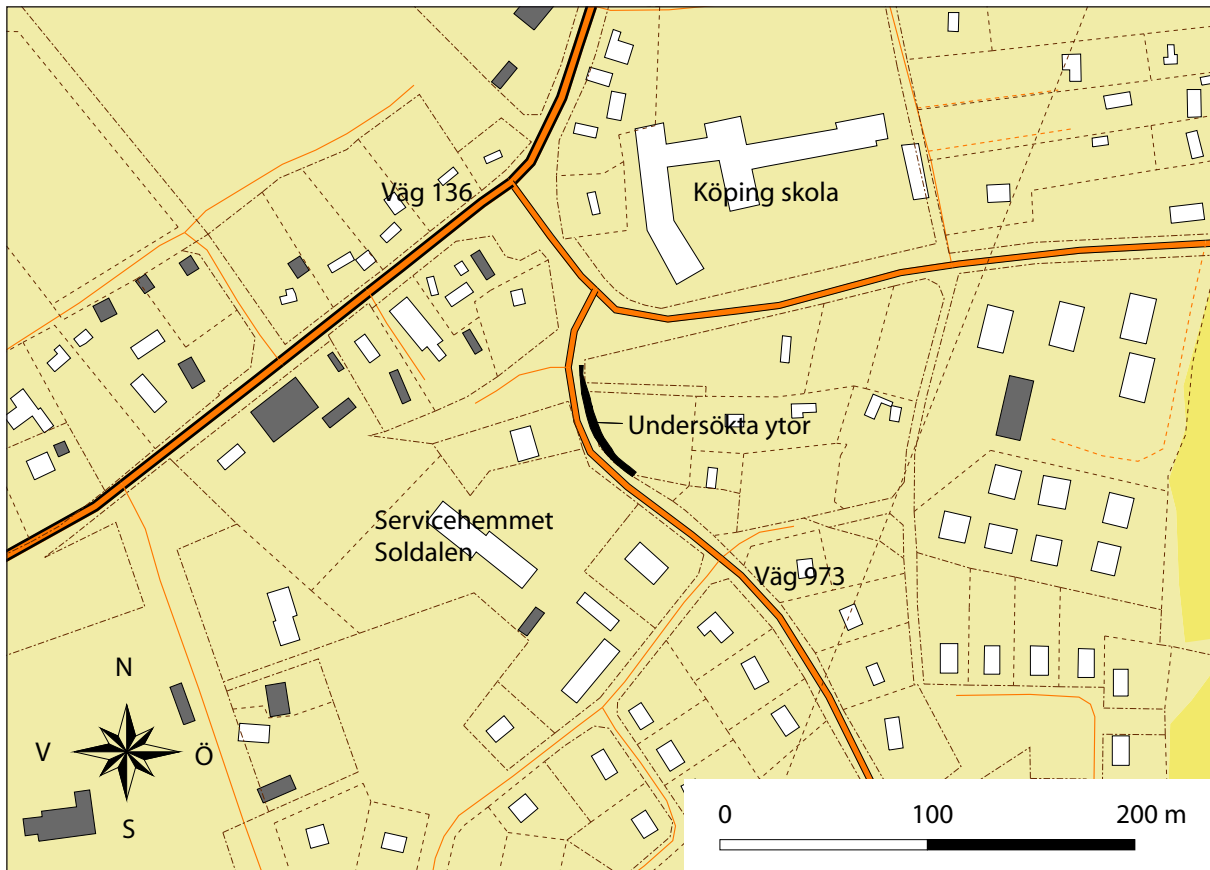

Bild 1. Exploateringsområdet lokalisering inom Köpingsvik

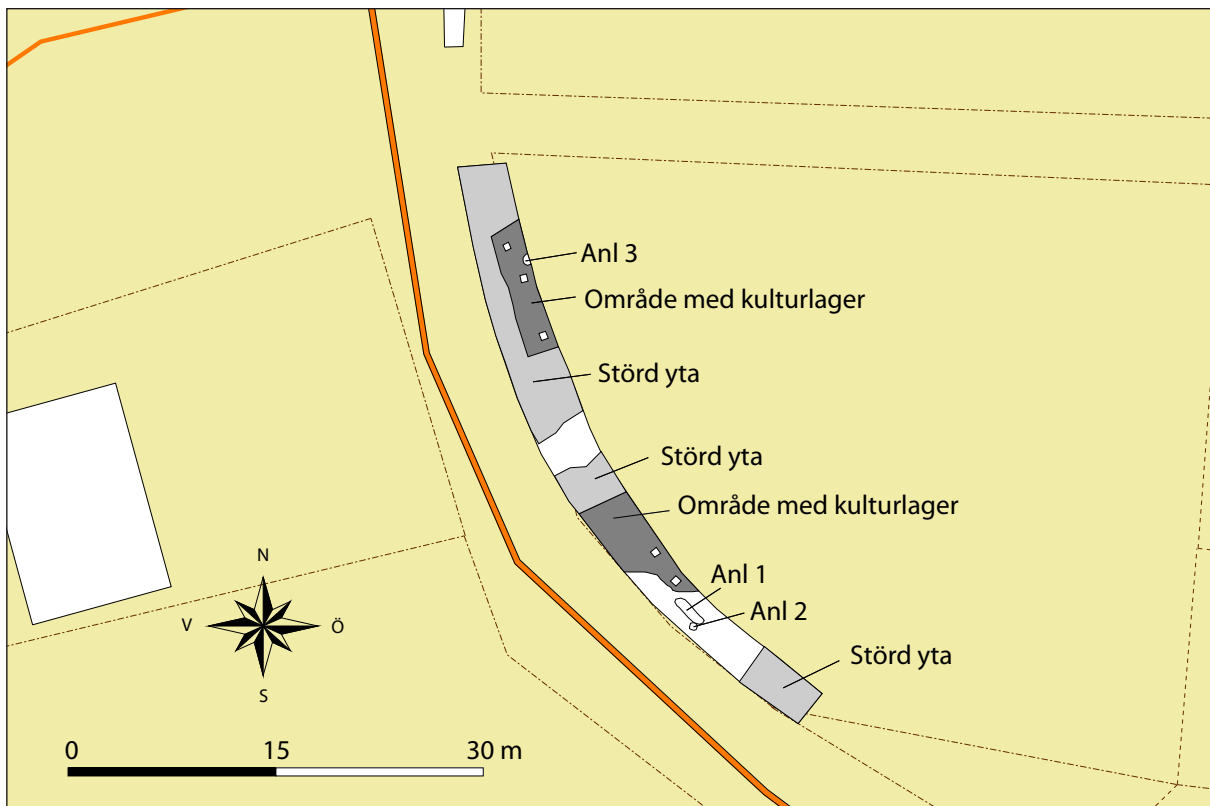

Bild 2. Planritning över den avschaktade ytan. Inom de vita ytorna kunde inget kulturlager noteras.

Undersökningarnas syfte

De frågeställningar som styr de arkeologiska undersökningarna i Köpingsvik har huvudsakligen fokuserat på kronologiska aspekter. De uppgrävda materialen har i efterhand legat till grund för en rad laborativa analyser av både keramik och humant benmaterial. Analyserna har inneburit att kunskapen om det mellan-neolitiska skeendet i Köpingsvik ökat under senare år (se Pappmehl-Dufay 2006; Linderholm 2008).

Syftet med den nu aktuella undersökningen var att se om det fanns en fortsatt utbredning av de gropkeramiska lämningarna som framkom vid fastigheten Klinta 6:1. Exploateringsområdet närliggande till de kända gropkeramiska gravarna vid Köping skola innebär dessutom att det förelåg en risk att exploateringen skulle komma att beröra befintliga gravar. Vidare ansågs det också viktigt att söka efter en koppling mellan fyndmaterial och anläggningar för att på så sätt särskilja aktiviteter inom området.

Undersökningsresultat

I samband med exploateringen skulle vägområdet utökas med ca 3 meter öster om den befintliga vägbanan. Undersökningsområdet utgjordes av en sammanlagt ca 200 m² stor yta.

Vid matjordsavbaningen i området konstaterades att delar av exploateringsområdet blivit påverkat av senare tiders aktiviteter. Inom exploateringsområdet var ytan störd på tre ställen av VA-ledningar. Vid undersökningen kunde det konstateras att det tidigare löpt en stenmur längs vägens östra kant. Stenmuren var djupt grundad varför eventuella kulturlager eller anläggningar blivit störda. I området fanns även en fristående äldre grindstolpe. Vid undersökningen konstaterades att det fanns tegelsten i stenpackningen runt stenen vilket visar att det inte rör sig om en äldre gravsten i ursprungligt läge. I den sydöstra delen av ytan fanns en stor recent nedgrävning. I den centrala delen av sträckningen fanns stubben kvar efter ett nedsågat oxelträd. I samband med matjordsavbaningen medverkade trädets kraftiga rötter till att ytan var svåravbanad.

Inom exploateringsområdet framkom tre anläggningar och ett kulturlager. Kulturlagret fanns fläckvis bevarat och återfanns ställvis inom exploateringsområdet. I lagret undersöktes fem m²-rutor, i vilka det framkom enstaka

flintor och keramikskärvor. Det fyndmaterial som framkom vid förundersökningen tillvaratogs inte. Vid slutundersökning av graven tillvaratogs fyndmaterialet.

- Anl 1; Anläggningen utgjordes av en grunt nedgrävd grav, varför den först misstänktes vara neolitisk. I graven fanns endast delar av skelettet bevarat. Osteologiskt material från armar, ben, fötter och bäcken tillvaratogs. Delar av lårbenet i den framkomna graven ¹⁴C-daterades till romersk järnålder, 70 AD-240 AD (2Σ). I anläggningen tillvaratogs 34,8 g keramik och en liten bit flinta. Dekoren på några av keramikbitarna visar på en datering till gropkeramisk tid. Det finns ingen kronologisk koppling mellan stenåldersfynden och graven.

- Anl 2; Anläggningen utgjordes av en flack grop som blivit skuren av väg 973. I anläggningen tillvaratogs ben vilka förmodades vara från människa. Eventuellt skulle det kunna röra sig om delar efter ytterligare en kraftigt störd grav.

- Anl 3; Anläggningen utgjordes av en kokgrop fylld med skörbränd sten. Träkol ur härden ¹⁴C-daterades till yngre bronsålder, 980 BC-810 BC (2Σ). Kokgropen framkom under det 10-15 cm tjocka kulturlager som fanns bevarat ställvis inom området.

Slutsats

Den kokgrop som framkom vid undersökningen daterades till perioden 980 BC – 810 BC (2Σ). Kokgropen var tydligt överlagrad av det kulturlager som fanns fläckvis bevarat i området. Då anläggningen inte var grävd ner genom kulturlagret var det möjligt att fastslå att anläggningen var äldre än kulturlagret. Kulturla-

gret i området har börjat ackumuleras tidigast under yngre bronsålder. Det sparsamma slagna sten- och keramikmaterial som återfinns i kulturlagret kan härröra från aktiviteter under bronsåldern. Materialet skulle också kunna härröra från rester efter äldre aktiviteter och blivit sekundärt inlagrat.

Bild 3. Bilden visar hur kokgropen med dess sotiga fyllning överlagras av kulturlagret. Skiljelinjen är ungefärligt markerad med ett vitt streck.

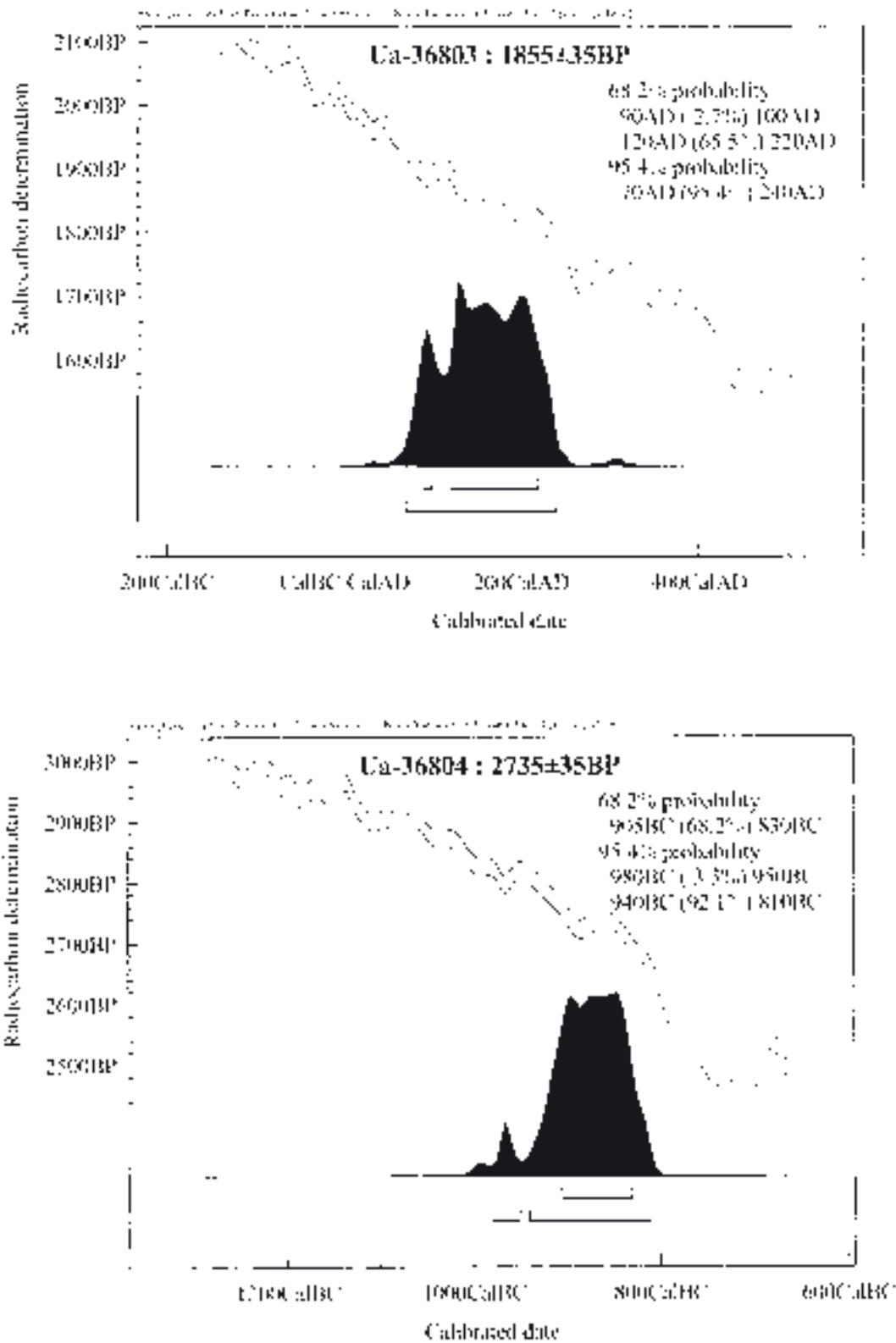

Bild 4. Resultatet av de två ¹⁴C-analyser som genomfördes inom undersökningens ramar.

Från området finns ett flertal gravar, daterade från mellanneolitikum till vikingatid. Inom tidsspannet finns det dock en stor variation i representationen och gravar från romersk järnålder är fåtaliga. Det föreligger också en stor variation i hur de olika gravarna daterats från gravform, ¹⁴C, gravfynd och kontext. Från närområdet finns endast ytterligare en grav som daterats till samma period. Graven undersöktes 1965 i samband med utbyggnaden av servicehemmet Soldalen (Sjögren 1965). Vid en ¹⁴C

analys av graven 2008 daterades den till 80 AD – 330AD (2Σ) De fåtaliga gravar i Köpingsvik som dateras till romersk järnålder återfinns huvudsakligen nere vid väg 136 och kan möjligen ses som en förlängning av det gravfält som finns på Köpings klint (Schulze 2004:50).

Undersökningen visar ännu en gång på de komplexa lämningar som finns i Köpingsvik. Inom en liten yta kan det finnas en stor variation med avseende på aktiviteter och datering.

Referenser

- Johnsson, M & Schulze, H. 1990. *Köpingsvik*. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer rapport. Medeltidsstaden 77.
- Linderholm, A. 2008. *Migration in prehistory: DNA and stable isotope analyses of Swedish skeletal material*. Arkeologiska forskningslaboratoriet. Theses and papers in scientific archaeology, 1400-7835:10.
- Papmehl-Dufay, L. 2006. *Shaping an identity: pitted ware pottery and potters in south-east Sweden*. Arkeologiska forskningslaboratoriet. Theses and papers in scientific archaeology, 1400-7835:7.
- Schulze, H. 2004. *Köpingsvik på Öland – 30 undersökningar 1970–1994; Arkeologiska undersökningar i Köpingsvik, utförda av riksantikvarieämbetet och Kalmar läns museum. Raä 215, 216 m fl, Köpings sn, Borgholms kn, Öland*. Kalmar läns museum arkeologiska enheten Rapport 2004:2
- Schulze, H. 2007. *Klinta 6:1 i Köpingsvik – En slutundersökning 2006*. Särskild arkeologisk undersökning 2006 Raä 215, Köpings socken, Borgholms kommun, Öland. Kalmar läns museums arkeologiska rapporter 2007:2
- Sjögren, I. 1965. *Rapport angående arkeologisk undersökning å Tings Ene 1³, Köpingsvik, Köpings sn, Öland*.

¹⁴C-lista

Lab nr	¹⁴ C- ålder BP	kal 1Σ	kal 2Σ	Fastighet	Anl typ	Anl nr
Ua-36803	1855±35	90 AD - 220 AD	70 AD - 240 AD	Tings Ene 1:14	Grav	Anl 1
Ua-36804	2735±35	905 BC - 830 BC	980 AD - 810 AD	Tings Ene 1:14	Kokgrop	Anl 3
Ua-36821	1820±45	130 AD - 250 AD	80 AD - 330 AD	Tings Ene 1:3	Grav	Grav 3

Notera att den nedersta dateringen (UA-36821) inte är utförd i samband med denna undersökning, utan har daterats i annat sammanhang.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-7037-08

Kalmar läns museums dnr: 33-522-08

Projektnummer KLM: 08/42

Uppdragsgivare: Borgholms kommun, Box 52, 38721 Borgholm

Landskap: Öland

Kommun: Borgholm

Socken: Köping

Fastighet: Tings Ene 1:14

Fornlämningsnr: RAÄ 215

Ek. karta: 5H 1b Köping

X koordinat: 6306270

Y koordinat: 1555954

M ö h: 8-10 möh

Fältarbetstid: 2008-08-28 till 2008-08-29

Antal arbetsdagar: 2

Maskintid: 2,5 timmar

Personal: Kenneth Alexandersson

Foto, Du nr: Du 121

Fynd nr: KLM 44281:1-8

Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade dels i databas och dels i manuellt lappkortsystem efter socken. Alla fynd som är tillräckligt stora är signerade.

Analys: ¹⁴C-analys; Ångströmlaboratoriet Uppsala Universitet

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Inmätningar är genomförda med Geodimeter totalstation eller GPS. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem RT90 2,5 gon V.

Bilagor

Bilaga I. Fyndlista

Fyndlista

KLM 44281:1-8

ÖL Köping sn

Tings Ene 1:14

Fornl nr: 215

Arkeologisk undersökning

F nr	Anl	Material	Sakord	Typ	Ant	Vikt(g)
1	1	Ben	Humant		-	311
2	1	Ben	Humant		1	35,8
3	2	Ben	Humant?		-	122
4	1	Sydsandinavisk flinta	Spånfragment		1	0,4
5	1	Keramik	Kärl		2	10,7
6	1	Keramik	Kärl		2	9,9
7	1	Keramik	Kärl		1	3,1
8	1	Keramik	Kärl		1	11,1

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se